

TÜRKİYE İSRAFI ÖNLEME VAKFI YAYINLARI
Türkiye'nin Sorunlarına Çözüm Serisi: 7

Kamu Borçlanma Gereğinin Azaltılması

Harcama ve Gelir Dengesinin Sağlanması

A
M
A
Ç

TOPLUMSAL MENFAATLER
İSTİKAMETİNDE,
İSRAFIN ÖNLENMESİ
SONUCU,
EKONOMİK VE SOSYAL
REFAHIN SAĞLANMASI.

Prof. Dr. Aziz AKGÜL

Diyarbakır Milletvekili

ve

Türkiye İsrافی Önleme Vakfı
Mütevelli Heyeti Başkanı

Kamu Yönetim
Sisteminin DNA'sını
Değiştirme

**KAMU BORÇLANMA
GEREĞİNİN AZALTILMASI**

**HARCAMA VE GELİR
DENGESİNİN SAĞLANMASI**

Prof. Dr. Aziz AKGÜL

Diyarbakır Milletvekili

ve

Türkiye İsrarı Önleme Vakfı

Mütevelli Heyeti Başkanı

Şubat 2003

ANKARA

Türkiye İsrافی Önleme Vakfı Yayınları
Türkiye'nin Sorunlarına Çözüm Serisi: 7

Türkiye İsrافی Önleme Vakfı

Karaca Sok. No: 17/2

Gaziosmanpaşa 06700 ANKARA

Tel: 0 312 440 88 66

Faks : 0 312 440 93 99

e-mail : demak@superonline.com

Baskı : Emek Ofset Ltd. Şti.

Tel : 0312 431 25 87

KAMU YÖNETİM POLİTİKASI

Ülke Sorunlarının Çözümünde Temel Yönetim Politikası;

- Açık toplum,
- Hakkaniyet,
- Uzlaşma,
- Hoşgörü,
- Toplumsal Menfaat,
- Saygı ve Nezaket ile
- Halka Hizmeti esas alan

Kamu yönetiminde toplam kalite olmalıdır.

Toplam Kalitede Depolitizasyon Esas Olduğundan;

- Irk,
- Dil,
- Din,
- Siyasi Görüş,
- İnanç ve
- Yaşama Biçimi İtibariyle

Hiçkimse, hiçbir kimseyi aşağılayamaz. İnsan olarak herkes diğerine saygı duymak, anlayışlı ve hoşgörülü olmak durumundadır.

Gider Çok Gelir Az

- Türkiye'nin ekonomik sorununun esası bütçe açıkları, kamu borçlanma gereği ve üretimsizliktir.
- 1990 yılından başlayarak faiz ödemlerinde artış olurken, yatırım harcamalarında düşme meydana gelmiştir. 1990 yılındaki faiz ödemeleri bütçenin % 20.3'ü iken yatırıma % 16.2 ayrıldı. 1995 yılında bu oranlar sırasıyla % 31.9 ve 6.6 olurken söz konusu oranlar 2001 yılında % 52.2 ve % 4.8 iken, 2002 yılında % 45 ve % 6 oldu.
- İç borç stokunun GSMH'ya oranı 2000 yılında % 29'dan 2001 yılında % 66.1'e yükselmiştir.
- 2002 yılı bütçesi, geçmişte olmayan bir parayı, üstelik büyük bir savurganlık içinde müflis bir ülkenin belgesidir. 2002 bütçesinde bütçe açığı 39.1 katrilyon olarak gerçekleşmiştir.
- Bütçe halk için yapılır. Ancak 2002 yılı bütçesinde halk yok. Halbuki bütçe denilen şey, halktan toplanan vergilerin halk için nasıl harcanacağını gösterir. Altyapı yatırımlarının çağdaş hale getirilmesi için ne yapılacak? Eğitim, sağlık hizmetleri nasıl geliştirilecek? Adalet-hukuk konularında ne yenilikler yapılacak? Sosyal hizmetlerde iyileştirme hedefleri nedir? Kaç yıldır bütçelerde bu konular dikkate alınmıyor. 2002 bütçesinde de yok.

- Sorun çok kötü bir kamu yönetim sistemi sebebiyle, Türkiye'nin kamu giderleri kontrolünün kaybolmasıdır.
- **Bir aile için, bir şirket için ne doğruysa, aslında bir devlet için de o doğrudur. Olmayan bir kaynak dağıtılmaya devam edilirse, bu ancak borçlanmayla mümkündür. Ancak, borçlanmanın da bir sınırı vardır.**

Durum Tespiti

- Giderlerin ayrıntılarına inildiğinde, belli başlı dört önemli harcama kalemi dikkate alınacaktır:
- Kamu kesiminin verimsiz büyüklüğünün oluşturduğu açık,
- İç borç faizleri,
- Sosyal güvenliğe yapılan sübvansiyonlar,
- KİT'ler başta olmak üzere diğer sübvansiyonlar.
- Bu harcamaların üzerinde kontrolün kaybolmasının en büyük sebebi, çok kötü kamu yönetimidir.
- Kamu kesiminin önlenemez finansman açıklarının faturası gittikçe artmakta, özel sektörün dinamizmine engel oluşturmakta, üretimi ve tüketimi kısımakta ve durgunluğa sebep olmaktadır.
- Kamu kesimi açıkları ve finansman yöntemleri, Türkiye'de enflasyonun oranının yüksek seyretmesinin de önemli bir nedenidir.

- Enflasyon yüksek olduğu için, devlet borçlanmasında nominal ve reel faizler oldukça yüksek olup, borçlanmanın vadesi de çok kısadır.
- Faiz harcamalarının yüksekliği ile bütçe açıkları artmakta ve enflasyonun yüksek seviyelerde kalmasına sebep olmaktadır.
- 2000 yılında milli gelirin % 39'unu oluşturan iç borç, 2001 yılında milli gelirin % 54'üne yükselmiştir. Dış borç stoku 2000 yılında milli gelirin % 18.3'ünü oluştururken, 2001 yılında % 38'ine ulaşmıştır. Diğer taraftan, toplam devlet borcu ise, 2000 yılında milli gelirin % 57'sinin üzerindeyken, 2001 yılında milli gelirin % 92'sini oluşturdu.
- Borçlanma kısır döngü, ancak tutarlı bir gelir ve harcama politikasıyla kırılabilir.
- Hantal ve savurgan devlet yapısının oluşturduğu israf ve sosyal güvenlik kurumları açıkları önemli sorun oluşturmıştır.

2002 Bütçe Harcamaları

- 2002 yılı Konsolide Bütçe Harcamaları 115.5 katrilyon lira olarak gerçekleşmiştir.
- 2002 yılı bütçesinde yer alan harcama kalemlerine dikkat edildiğinde, yapılan her 100 birimlik harcamanın;
- 45'i faiz ödemelerine,

- 20'si personel ödemelerine,
- 18.2'si transfer ödemelerine,
- 6.3'i cari harcamalara,
- 6'sı da yatırım harcamalarına gidiyor.
- 2002 yılı konsolide bütçe gelirleri 76.4 katrilyon lira olarak gerçekleşti. 59.6 katrilyonu vergi olarak toplandı.
- OECD ülkelerinde KDV geliri, toplam vergi hasılatının % 18'ni oluştururken, Türkiye'de ise 2002 bütçesine göre toplam vergi hasılatının % 33'nu oluşturuyor.

Kamu Açığı

- Kamu açığı denildiğinde, iki farklı rakamdan söz edilir:
 - Birincisi, bütçe açığı olup, bu devletin giderleri ile gelirleri arasındaki farktır.
 - Diğeri ise, kamu kesimi borçlanma gereği olup, bütçe açığını kapatmak için devletin o yıl yapacağı borçlanmanın miktarıdır. Böylece, bütçe açık verdiği için kamu borçlanır.
- Bütçe açığı 2000 yılında milli gelirin % 11.6'sı oranındaydı. 2001 yılında uygulanan istikrar tedbirlerine, kemerin sıkılmasına, gelirin artırılmasına rağmen, milli gelirin % 18.2'si oranında gerçekleşti.

- Bütçe açığına dayalı olarak kamunun (devletin) borçlanma gereğinin (yıl içinde bulması gereken borç miktarının) milli gelire oranı 2000 yılında % 19.6 idi. 2001 yılında % 19 oldu.
- 2000 yılına nazaran 2001 yılında bütçe gelirleri % 54.9 artarken, bütçe gideri % 72.1 artmıştır. Bütçe açığı ise, 2001 yılında 2000 yılına göre % 115.4 büyümüştür.
- 2001 yılında Devletimiz 80.3 katrilyon lira harcama yapmış, 51.8 katrilyon lira toplamış olup, 28.8 katrilyon lira açık vermiştir.
- 2002 yılının ilk dört ayında, Hazine her dakika 113 milyar faize, 40 milyar personele, 21 milyar sosyal güvenlik kuruluşlarının açıklarını kapatmaya ve 4 milyar yatırımlara harcarken, 89 milyar vergi toplanmıştır.
- 2002 yılında, 2001 yılına kıyasla bütçe gelirleri % 43 artmışken, giderlerdeki artış % 48 olmuştur.
- Kamunun gereksiz ve israfa dönük giderleri kısılmalıdır. Vergi adaleti sağlanarak gelirleri artırılmalı, bütçe açığı küçültülerek, kamunun borçlanma gereği azaltılmalıdır.

Milli Gelir

- Türkiye, 2000 yılı itibariyle 201 milyar dolarlık GSMH'sıyla 207 ülkeyi kapsayan Dünya Bankası istatistiklerinde 22'nci sırada yer alıyordu. 2001 yılında 148 milyar dolara gerileyen GSMH'sıyla 27'nci sıraya geriledi.
- 2000 yılında kişi başına düşen yıllık ortalama 3 bin 90 dolarlık geliriyle, 207 ülke arasında 89'ncu sırada yer alan Türkiye, 2001 yılında 2 bin 160 dolara gerileyen kişi başına geliriyle 97'nci sıraya düşmüştür.
- Ekonomik daralmanın ve devalüasyonun etkisiyle kişi başına milli gelir olan 2,160 dolar rakamı, ekonominin % 6.1 küçüldüğü 1999 ve % 6.4 daraldığı 1994 seviyesinin de altına düşerek 12 yıl önceye 1990 yılına geri döndü.
- Türkiye, %10.4'lük GSYİH daralmasıyla 2001'de dünyada Arjantin'den (%10.7 daraldı) sonra ikinci sırada yer aldı.
- Kişi başına gelirimizin 3 bin doların altına düşmesi sonucu Türkiye, "üst orta gelir grubundaki ülkeler" kategorisinden çıkıp, "alt orta gelir grubundaki ülkeler" kategorisine girmiştir.
- 2001 yılında yaşanan krizle GSYİH'ndan 55.5 milyar dolar kaybeden Türkiye, OECD üyesi 30 ülke içindeki sıralamada 4 basamak birden aşağı indi. 2000 yılında 16'ncı sırada

yer alan Türkiye, 2001 yılı rakamlarına göre 20'nci sıraya geriledi.

- 2001 yılında GSYİH'sından 55.5 milyar dolar kaybeden Türkiye'nin bu kaybı, Çek Cumhuriyeti'nin 1 yıllık GSYİH'na denk durumdadır. Türkiye'nin 2001 kaybı, Macaristan, Yeni Zelanda, Slovakya, Lüksemburg ve İzlanda'nın GSYİH rakamlarının da üzerinde bulunuyor.
- Türkiye'nin 1990'da aynı kulvarda koştuğu İrlanda geçen 10 yılda kişi başına milli gelirini % 135, Yunanistan ise % 48 artırdı. Bu 10 yıllık süreyi iki devalüasyon ve 3 krizle süsleyen Türkiye ise yerinde saydı.
- 2001 yılında Türkiye'de milli gelir ikinci dünya savaşı sonrası en büyük ekonomik daralmasını yaşadı ve 2001 yılında Türkiye varlığının üçte birini kaybetti:
 - GSMH'nın üçte bir oranında küçüldüğü,
 - İç ve dış borçlarımızın üçte bir oranında arttığı,
 - 3 fabrikadan birinin kapandığı,
 - 3 kişiden birinin işsiz kaldığı,
 - 3 sanayiciden birinin yurtdışında yatırıma yöneldiği,
 - İthalatın üçte bir oranında azaldığı,
 - 3 kişiden birinin hayat seviyesinin Afrika standartlarının altına düştüğü,

- Günde 3 milyon çocuğun 1.5 dolarlık yoksulluk sınırının altında yaşadığı,
- Her üç çocuktan birinin çalıştığı,
- Mezun olan her 3 öğrenciden birinin ancak iş bulabildiği

bir Türkiye olmuştur.

Bütçedeki Yapısal Değişimler

- Zaman içinde, devlet bütçesinin gider kalemleri kadar gelir kalemlerinin de yapısı değişmiştir. Harcamalarına disiplin getiremeyen devlet, nasıl olursa olsun gelir elde etme çabasına girmiştir. Sonuçta, bir ilke çerçevesinde değil, devlet yakaladığından vergi alır duruma düşmüştür. Bu yaklaşım, ekonomide kaçınılmaz çarpıklıkların da nedeni haline gelmiştir
- **Vergi politikası'nın amacı; vergi yapısını dolaylı vergilerden doğrudan vergilere kaydırmak, vergi vermeyenlerden vergi almak ve kayıt dışını azaltarak, vergi yükünü azaltırken vergi gelirini artırmak ve ekonomide güven ortamının oluşmasını sağlamak olmalıdır.**

Harcamaların Yapısı

- 1985 yılında toplam harcamalar içinde transfer harcamalarının payı % 40 idi. Bu oran, 1990 yılında % 36.5'e gerilemişken, 1995 yılında % 57'ye, 2000 yılında % 66'ya fırlamıştır.

- Faiz harcamalarının bütçenin en büyük kara deliği olduğu çok iyi bilinmesine rağmen, transfer harcamalarının toplam harcamalar içinde 1990 yılından sonra payının artmasının tüm sorumlusu faiz harcamaları değildir. Çünkü, faiz dışı transfer harcamaları da küçümsenmeyecek boyutlarda artmıştır.
- Faiz dışı transfer harcamaları toplam vergi gelirlerine oranlandığında, söz konusu oran 1985 yılında % 40, 1990 yılında % 24, 1995 yılında % 37, 1999 yılında % 45 olmuştur. 2000 yılında istikrar programı uygulanmasına rağmen, bu oran 2000 yılında % 38 olmuştur. Buna göre, 1990 - 2000 yılları arasında faiz dışı transfer harcamalarında harcamaya disiplini kaybedilmiştir.
- 2001 yılında iç ve dış borçların faizi, vergi gelirlerinin üzerine çıktı. 1980 yılında vergi gelirlerinin sadece % 4.2'lik bölümü faiz ödemelerine giderken, 1997 yılında % 48, 1999 yılında % 72.4 ve 2000 yılında % 77.1'e yükseldi. 2001 yılı sonu itibariyle bu oran % 103.3 olarak, faiz gideri vergi gelirlerini aştı.
- Temmuz 2002 itibariyle, 30.4 katrilyon vergi toplayıp, 31.9 katrilyon borç faizi ödedi. Faizin vergiye oranı % 105'e çıktı. Borç faizini ödemek için yeni borç alındı.

- Çağdaş ülkeler, bir ülkenin borç stok miktarı milli gelirinin % 60'ına ulaşmış ise, o ülkeye "müflis adayı" gözüyle bakıyor. Bu oran Temmuz 2002 itibariyle % 158'dir.

Gelirlerin Yapısı

- Kamu giderlerini karşılamak, bütçe açıklarını kapatmak için vergi toplaması en doğru yoldur. Ancak, verginin adil ve katlanabilir olması gerekir. Sistem tahsili kolay dolaylı vergilere dayanıyor. Gelir vergisi ve kurumlar vergisi gibi gelir üzerinden yeterli tahsilat yapılmayınca dolaylı vergilere yükleniyor.
- Vergileme, Türkiye ekonomisinin en önemli zafiyet noktalarından birisidir. Mevcut vergiye yaklaşım biçimi yanlıştır. Vergiyi toplama biçimi hatalıdır. Vatandaşların vergiler ile ilişkisi de sağlıklı bir ekonomi ile çelişmektedir. Diğer taraftan, vergi gelirlerinin de yapısı da zaman içinde bozulmuştur.
- Dolaysız vergiler denen gelir vergileri (ücretlerden alınan vergiler, kurumlar vergisi gibi) devletin en büyük gelir kalemleri olması gerekir. Gelirlerden alınan vergiler, ekonomide çarpıklığa sebep olmaz. Sektörler arasında ayrıcalık oluşturmaz.
- Dolayısıyla, vergi gelirlerinin daha büyük bir bölümü dolaysız vergiler yoluyla toplanması tercih edilmelidir.

- Dolaysız vergilerin toplam vergiler içindeki payı; 1980 yılında % 63, 1990 yılında % 52, 1995 yılında % 42 ve 2000 yılında % 41 olmuştur. Hükümetler giderek katma değer vergisi, banka ve sigorta muamele vergisi ile akaryakıt tüketim vergisi gibi dolaylı vergilere yüklenmektedir. Bu durum da sektörler arası çarpıklıklara, hatta bazı işlemlerin kayıt dışına çıkmasına sebep olmaktadır.
- Diğer taraftan, KDV ve 1 Ağustos 2002'de yürürlüğe giren ÖTV gibi harcamalar üzerinde alınan dolaylı vergilerin toplam vergi gelirlerindeki payı hızla artıyor. 1997 yılında dolaylı vergilerin payı % 59, 1998 yılında % 53, 1999 yılında % 55, 2000 yılında % 59, 2001 yılında % 60 iken, Haziran 2002'de % 66'ya ulaşmıştır.
- Harcamalar üzerinden alınan dolaylı vergilerin yüksekliği, vergi sistemindeki adaletsizliğin başlıca göstergesidir. Mesela, benzin satın alan zengin birisi de litre başına yaklaşık 800 bin lira ÖTV öderken, az gelirli birisi de aynı vergiyi ödüyor. Okumak için kitap satın alan öğrenci % 8 KDV öder, bunun yanında varlıklı kimse de kitap satın alırken aynı oranda vergi öder.
- Dolaysız vergilerin toplam vergi gelirlerine oranı 2002 yılında % 36'dır. Ekonominin büyümeye geçmesiyle birlikte bu çarpıklık düzeltilmelidir.

- Türkiye ekonomisi önündeki en önemli yapısal reform projelerinden birisi olarak, vergi gelirlerinin yapısının değiştirilmesini görmekteyiz.

Vergi Sisteminin Yeniden Tasarımı

- Fazla verginin vergiyi öldüreceği düşüncesiyle, vergi oranlarında ve vergi dışı bırakılan gelir tutarında vatandaş lehine düzenleme yapılmalıdır.
- Mesela, Fransa'da 1998 yılında % 8.5 olan gelir vergisi başlangıç oranı, 1999 yılında % 7.5'a ve 2000 yılında % 7'ye düşürülmüştür. İngiltere'de de 2000 yılı öncesi % 20 olan gelir vergisi başlangıç oranı % 10'a indirilirken, bekar bir mükellef için vergi dışı bırakılan tutar da yıllar itibariyle arttırıldı
- AB ülkelerinde 1996 yılında % 39 olan ortalama kurumlar vergisi oranı, 2001 yılında %34'e indirilirken, OECD ülkelerinde ise 1996'da % 37.5 olan ortalama kurumlar vergisi oranı 2001 yılında % 33'e indirildi.
- KDV dahil dolaylı vergi oranlarının yüksekliği; hem fişsiz, faturasız alışverişi teşvik etmekte, hem de maliyetleri artırarak talebin kısılmasına sebep olur.
- Ekonomi canlanmadan, üretim, istihdam ve ihracat artmadan vergi gelirlerini artırma şansı yoktur.

- Bazı zaruri ihtiyaçlar için çeşitli ülkelerdeki KDV oranlarının durumu şoyledir:

<u>lke :</u>	<u>Su :</u>	<u>Elektrik :</u>	<u>Doğalgaz :</u>
Japonya	5	5	5
Lüksemburg	3	6	6
İngiltere	17.5	5	5
İspanya	7	16	7
Fransa	5.3	5.5	19.6
İtalya	10	10	10
Hollanda	6	6	19
Kanada	yok	6.9	8.8
Türkiye	18	18	18

- Seçilen bu ülkelerde KDV oran ortalaması % 8.1'dir. Ülkemizde ise % 18 KDV bu ortalamanın iki katından fazladır.
- Diğerk taraftan, turizm sektöründe Fransa'da KDV oranı % 5.5, İtalya'da % 10, Portekiz'de % 5, Yunanistan'da % 8 ve Türkiye'de % 18'dir.
- Gelişmiş ülkelerdeki sağlıkta KDV oranı genellikle sıfır iken, birkaç ülkede ise %1-4 arasında KDV uygulanıyor. Bizde ise, cenazeye dahi % 18 KDV alınmaktadır.
- 2000 yılında toplam gelir vergisi'nin % 91'i stopaj yoluyla toplanırken, bu rakam 2001 yılında % 94'e ulaşmıştır. 2001 yılında gelir vergisi'nin

% 4'ü yıllık, % 2'si de geçici vergi olmak üzere sadece % 6'sı beyan yoluyla tahsil edilmiştir.

- 2001 yılında 11.5 katrilyon liralık gelir vergisi'nin 10.8 katrilyon lirası stopaj yoluyla tahsil edilmiştir. Bir başka ifadeyle, ücretlerden, faizlerden, kiralardan, serbest meslek kazançlarından ve benzerlerinden kesilen vergiler, toplam gelir vergisi'nin % 94'ünü oluşturdu.
- Türkiye'de gelir vergisi tarifesı % 20'den başlıyor, % 45'e kadar yükseliyor. Fon payıyla birlikte bu oran % 49.5'a ulaşıyor. Halbuki, bu oran İngiltere'de en çok % 40, ABD'de %39 ve Yunanistan'da % 45/tir. Üstelik bu ülkelerde "en az geçim indirimi" adıyla mükelleflerin gelirinden yıl boyunca geçimini sağlayacak bir tutar verginin dışında bırakılıyor.
- Gelir vergisi mükellefleri % 27.5 ile % 49.5 oranında vergi yükü altındadır. Şirketlerin kurumlar vergisi kar dağıtımındaki stopaj ve kar payı da elde eden ortağının ödediği vergiyle birlikte vergi yükü % 60'ı aşıyor.
- Geçtiğimiz 10 yılda, vergi gelirlerinde önemli artışlar sağlanmış ve vergi yükü yükselmiştir. Artık kayıtlı kesimden daha fazla vergi toplama imkanı kalmamıştır. Yüksek vergi oranları ekonominin önünü tıkamakta, üretimi ve istihdamı caydırmaktadır.

- Özellikle yüksek KDV oranları, ücretlerdeki aşırı vergi ve sosyal güvenlik yükü kayıt dışılığı teşvik etmektedir. Fişsiz, faturasız alışveriş ve kaçak işçi çalıştırma giderek yaygınlaşmaktadır.
- Bu gidişi önlemek için, vergi oranlarını katlanabilir düzeye çekilmelidir. Özellikle, dolaylı vergi oranları düşürülmelidir. Böylece, vergiye karşı direnç azalacak, ekonomi canlanacak ve sonuç olarak da daha fazla vergi toplanabilecektir.
- Yüksek KDV oranı sebebiyle, belgesiz alış-veriş ve hizmet yaygınlaşmıştır. Oran yüksek olduğundan sadece KDV kaybı değil, buna bağlı olarak gelir ve kurumlar vergisi kaybı da söz konusudur. Aylık vergi iadesi getirilirken, KDV oranı da düşürülmelidir.
- Özerk bir vergi tahsilat idaresi oluşturularak, bilgisayar teknolojisinden azami derecede istifade edecek şekilde vergi yönetimi ve vergi denetimi yeniden yapılandırılmalıdır.
- Enflasyonun muhasebesi uygulanmaya konulmalıdır.
- Türkiye kendi “Maastricht mutabakatı”nı hazırlamak durumundadır. Bu mutabakatın ana hatları, devlet harcamalarının çeşidi ve miktarı üzerinde olacaktır.
- Harcamalar kesinlikle gelirler ile ilişkilendirilmelidir.

- Harcamalar üzerinde vergi verenlerin (vatan-
daşların) dolaylı kontrolü sağlanmalıdır. Bu yak-
laşım, ancak TBMM'nin bütçe üzerindeki kont-
rolünün artırılması yoluyla gerçekleştirilebilir.
- Kaynak israfını önlemek maksadıyla, kon-
solide bütçe iki yılda bir yapılmalı ve bir per-
formans bütçesi olarak hazırlanmalıdır.
Böylece, yıl sonunda artmış kaynakların ge-
reksiz yerlere harcanarak hazineye devredil-
memesi davranışının önüne geçilebilecektir.

Şirketlerin Vergi Yüğü

Kurumlar vergisi mükellefi olan şirketlerin be-
yan ettikleri kazançları üzerinden;

- %30 oranında kurumlar vergisi alınıyor.
- Kar dağıtıldığında %15 gelir vergisi (stopaj)
alınıyor.
- Şirketin gerçek kişi ortağı, elde ettiğı kar pa-
yını (yıllık gayri safi tutarı 2002 yılında 6 mil-
yar 650 milyon TL'yi aştığında tamamını) be-
yan edip gelir vergisi ödüyor. Gelir vergisinin
oranı da % 20'den başlayıp, % 45'e kadar
ulaşıyor (vergi hesaplamasında kar payının
1/5'i vergi alacağı olarak mahsup ediliyor).
- Kurumlar vergisi, stopaj ve kişisel gelir vergi-
si üzerinden % 10 oranında fon payı ayrı ay-
rı hesaplanıyor. Buna göre fon payı ile birlik-

te; kurumlar vergisi % 33, stopaj % 16.5, gelir vergisi oranı da % 22-49.5 oluyor.

- Yıllara göre farklı olan ve % 60-80 arasında değişen yüksek oranlı enflasyon da şirketlerin bir başka yüküdür.
- Enflasyon hariç, ilk dört vergi ve fonun oranı % 66'yı buluyor. Enflasyonun olumsuz etkisi de dikkate alındığında bu oran daha da yükseliyor.
- Yukarıda sıralanan vergi ve fonları yasaya uygun şekilde ödeyen bir şirket için, Türkiye tam bir vergi cehennemi.
- Yabancı ülkelerde yıllık enflasyon % 2-3 civarında olup, kurumlar vergisi İngiltere'de % 10'dan başlayan ve % 30'a kadar yükselen artan oranlı bir tarife uygulanıyor. Söz konusu oran Almanya'da % 25, Hong-Kong'ta % 16 ve Tayvan'da % 15'tir.
- Türkiye'de şirketlerin vergi yükü ağır. Yüksek oranlar da vergi kaçacağını ve kayıt dışı ekonomiyi artırıyor. Vergi kaçırmayan da eriyip, küçülüp gidiyor. Bu sebeple, enflasyon hariç % 66 olan vergi yükü, aşağı çekilmelidir.

KDV'nin Düşürülmesiyle Birlikte Ekonomide Meydana Gelebilecek Değişmeler

- Kayıtdışı ekonomi azaltılmalıdır. Vergi oranlarının düşürülmesi, kayıtdışı ekonomiyi kayıt içine çekeceğinden kısa sürede ekonomi canlanacaktır.
- Belgeli alış-veriş yaygınlaşmalıdır. Fatura-fiş pazarlığı ortadan kalkacağından belge düzeni yerleşecek ve gelir üzerinden alınan vergi hasılatına artırıcı yönde katkı sağlayacaktır.
- Vergi oranlarının düşürülmesi sonucu, krizin de etkisiyle ertelenen harcamalar yapılacak ve gerek dolaylı gerekse dolaysız vergiler artma eğilimine girecektir.
- Güven ortamı sağlanmalıdır. Kriz ortamında oranların düşürülmesi güven ortamının sağlanmasına yardımcı olacaktır.
- Ekonomi canlandırılmalıdır. Oranların aşağı çekilmesiyle birlikte kısa vadede vergi hasılatından az da olsa bir düşme olmasına karşılık, orta ve uzun vadede vergi gelirleri de artacaktır.
- KDV oranı indirilince; fiyatlar düşecek ve talep artarken, buna bağlı olarak piyasa canlanır. Artan satışlar esnafın, tüccarın ve sanayicinin kazancını olumlu yönde etkiler. Böylece; KDV, gelir vergisi ve kurumlar vergisi artar.

- KDV oranı indirildiğine, alışverişlerin artması sebebiyle TL ve döviz cinsinden tasarruflar piyasaya çıkacak ve dövize olan talep de gerileyecektir. Yastık altındaki dövizlerin bozdurulup piyasaya akması ise, başta dolar olmak üzere kurların düşmesine sebep olur.

En Az Geçim İndirimi

- Yabancı ülkelerin neredeyse tümünde, insanların insanca yaşaması için gerekli olan tutar vergi dışı bırakılıyor.
- İngiltere’de 5,365 sterlin, ABD’de 8,800 dolar, geçim indirimi tanınıyor. Elde edilen gelirin, bu tutarı aşan kısmından, her iki ülkede de %10’dan başlayan bir tarifeye göre, gelir vergisi alınıyor.
- Türkiye’de ise en az geçim indirimi uygulanmıyor. Sadece ücretlilere cüz’i miktarda bir özel indirim yapılıyor. Orhan Veli’nin dediği gibi vatandaşlarımız sanki hava ile yaşıyor: **“bedava yaşıyoruz, bedava/ hava bedava, bulut bedava/ yağmur çamur bedava..”**
- İnsan hakları beyannamesi’nin birinci maddesinde **“dünyada hiçbir gerekçe, insanın kendi bedeni varlığını sürdürmesi gerekçesinden üstün olamaz”** diye yazıyor.

- Türkiye’de en az geçim indirimi olmadığı için, vatandaş da kendisinin ve ailesinin bedeni varlığını sürdürebilmek için ne yapması gerekiyorsa onu yapmak zorunda kalıyor.

Kayıt Dışı Ekonomi

- Türkiye’de kayıtdışılığın oranı % 50 civarındadır. Dünyada Nijerya ve Tayland’dan sonra kayıtdışılık oranı en yüksek üçüncü ülke Türkiye’dir.
- Gelişmiş ülkelerde ekonominin kayıtlılık oranı % 80-90’larda seyretmektedir. Kayıtdışılık oranı ABD’de % 9, İngiltere’de % 11, Almanya’da % 14, Yunanistan’da % 29 ve Rusya’da % 40’dır.
- 2001 yılında tespit edilen vergi kaçağı, 1999 yılındakine göre tam 5 kat artmış ve % 39’dan % 206’ya ulaşmıştır.
- Vergi sistemini adil ve karmaşıklıktan uzak, oranları düşürerek kayıt dışılığın her yıl % 15 azaltılması hedeflenerek, vergi gelirleri artırılmalıdır. Kayıtlılık arttırılınca vergi oranları da düşürülecektir.

KDV için

<u>Geçerli oran</u>	<u>%70 kayıtlılık</u>	<u>%80 kayıtlılık</u>	<u>%90 kayıtlılık</u>
(%)			
1	0.7	0.6	0.55
8	5.7	5	4.4
18	12.8	11.5	10

Gelir vergisi için

<u>Geçerli oran</u>	<u>%70 kayıtlılık</u>	<u>%80 kayıtlılık</u>	<u>%90 kayıtlılık</u>
(%)			
20	12.8	11.5	11
.....			
45	32.1	28.1	25

Kurumlar vergisi için

<u>Geçerli oran</u>	<u>%70 kayıtlılık</u>	<u>%80 kayıtlılık</u>	<u>%90 kayıtlılık</u>
(%)			
33	23.5	20.6	17.7

Türkiye'nin İsrاف Alanları

Türkiye'nin israfı önlemeye yönelik **hazine haritasını** çıkaracaktır. Devletin içindeki israf alanları;

- En fazla israfın olduğu alanlar altın alanları,
- Kısmen daha az israf olan alanlar gümüş alanları,
- Nisbeten daha az israfa sebep olanlar ise bakır alanları,
- Nihayet çok az israfa sebep olanlar ise düz alanları olarak tesbit edilmiştir.

Buna göre;

➤ **En Çok İsrafın Olduğu Altın Alanlar:**

- **Faiz ödemeleri** (mesela 2002 yılında yaklaşık 53 katrilyon lira)
- **Sosyal güvenlik kuruluşları açıkları** (mesela 2002 yılında yaklaşık 10 katrilyon lira)
- **Bankacılık ve ihalelerdeki kayıp ve kaçaklar** (yaklaşık 40 milyar dolar)

➤ **Kısmen İsrafın Olduğu Gümüş Alan;**

- Devletteki hantal yapıdan kaynaklanan giderler (en az 8 katrilyon lira tasarruf)
- Bazı bakanlıkların yurtiçi birimleri ile yurtdışı temsilciliklerinin kapatılması yanında, iptal edilmesi gereken programlar ve işlemler,

➤ **Daha Az İsrafa Sebep Olan Alan;**

- Devletin hizmet yapmak için ihtiyaç duyduğunun dışında kalan fazla bina, tesis ve arabalar oluşturmaktadır.
- Yukarıda belirtilen israf alanlarından iç borç faiz ödemesi yapılmayıp tasarruf elde edilmesi ile ilgili örnekler şöyle belirtilebilir:

➤ **2001 Yılında Yapılan 52 Katrilyon İç Borç Faiz Ödemeleri Olmasaydı. Aynı Miktarla;**

- Herbiri 50 milyar lira değerinde 1 milyon 40

bin konut yapılabilir ve konut sorunu tamamen çözüm yoluna konulurdu,

- Herbirisi 300 yataklı ve tanesi 15 trilyon değerinde 3,467 hastahane, ülkemizdeki sağlık sistemi tamamen rahatlatılırdı.
- Herbirisi 1 trilyon lira değerinde 16 derslikli 52 bin ilköğretim okulu yapılarak eğitimde fiziki kapasite artırılarak, her dersane 30 öğrencinin okutulması hedefi yerine getirilmeye başlanmış olacaktı.
- Kilometresi 1 trilyon 250 milyar olan 41 bin 600 km otoyol yapılarak ülke kalkınması için gerekli ulaşım altyapısı tamamlanırdı.
- İstanbul için hayal edilen ve yaklaşık 2.6 milyar dolar krediye ihtiyaç duyulan İstanbul tüp geçit projesinden 12 tanesi tamamlanırdı.
- Herbir ihracatçı veya KOBİ'ye 150 milyar kredi verilmiş olsaydı, 346,667 işletmeye kredi verilebilirdi.
- Yoksulların işadamları olması çerçevesinde, her bir dargelirliye 2 milyar kredi verilmesi durumunda, halen Türkiye'de fakirlik sınırı altındaki 26 milyon vatandaşın ülke ekonomisine katkıları sağlanıp, gelir dağılımındaki adaletsizlik önlenerek, refah seviyesi geliştirilebilirdi.
- **Bütçenin önemli bir diğer kara deliği olan ve 2002 yılı sonu itibariyle sosyal güvenlik sistemine açıklarını kapatmak**

için bütçeden 11 katrilyon 205 trilyon lira ayrılması nelere mal oldu:

- Herbiri 100 metre kare olan 50 milyar lira değerinde 224,100 konut yapılabilir ve konut sorununa önemli bir çözüm oluřturulabilirdi.
- Herbirisi 300 yataklı ve tanesi 15 trilyon değerinde 747 hastahane yapılarak ülkemizdeki sağlık sistemi fiziki sistem açısından rahatlatılırdı.
- Herbirisi 1 trilyon değerinde 16 derslikli 11,205 ilköğretim okulu yapılarak eğitimde fiziki kapasite artırılarak, her derslane 30 öğrencinin okutulması hedefi yolunda önemli adım atılırdı.
- Kilometresi 12 trilyon olan 934 km otoyol yapılarak ülke kalkınması için gerekli ulaşım altyapısı önemli ölçüde tamamlanırdı.
- Herbir ihracatçı veya KOBİ'ye 150 milyar kredi verilmiş olsaydı, yaklaşık 74,700 işletmeye kredi verilebilirdi.
- Devletin yeniden yapılandırılması çerçevesinde, kendi isteği veya artık devlette yapacak işi kalmayacak memurların iř adamı yapılması projesi çerçevesinde her bir memura işini kurması için 30 milyar mikro kredi verilmesi durumunda 373,500 devlet memuru iř adamı yapılabilirdi.

Devletteki Bazı İsrar Örnekleri

- Türkiye’de 5556 yatırım yarım kalmış olup, bugüne kadar bu yatırımlara 130 milyar dolar harcandı. Türkiye’nin her kilometrekaresine 621 bin 341 dolar yanlış yatırım yapıldı. Söz konusu yatırımların tamamlanabilmesi için 105 katrilyon liraya ihtiyaç vardır.
- Bekleyen yatırımlar arasında, 16 yıldır tamamlanamayan hidroelektrik santralleri, otoyollar, sağlık ocakları, 1976 yılında başlayan ve hala tamamlanamayan kültür merkezleri vardır.
- Projesine 1943’te, yapımına 1975’te başlayan **Ankara-İstanbul Hızlı Tren Projesi** uygulanabilir olmadığı için iptal edildi. 19 hükümet ve 26 bakan eskiten bu projeye harcanan 315 milyon dolar, 25 yıllık artışlara göre hesaplandığında 1 milyar dolarlık kayba teka-bül ediyor.
- Tekelin Ankara’daki binalarına 107 trilyon harcandı ancak %65’i bitirilebildi. Bitmesi için 85 trilyon lira gerekiyor.

Mevcut kamu yönetim sisteminin bazı ülkeler ile karşılaştırılması

- İngiltere’nin, nüfusu 59 milyon, milli geliri 1.362 trilyon dolar, bakan sayısı ise 20, makam araba sayısı ise 12 bin civarındadır.

- Fransa'nın, nüfusu 59 milyon, milli geliri 1.435 trilyon dolar, bakan sayısı ise 14, makam araba sayısı 9 bin.
- Almanya, nüfusu 82 milyon, milli geliri 2.142 trilyon dolar, bakan sayısı ise 14, makam araba sayısı 11 bin.
- Japonya'nın, nüfusu 126 milyon, milli geliri 3.797 trilyon dolar, bakan sayısı ise 12, makam araba sayısı 10 bin.
- ABD'nin, nüfusu 270 milyon, milli geliri 8.178 trilyon dolar, bakan sayısı ise 14.
- Hollanda'nın, nüfusu 16 milyon, milli geliri 378 milyar dolar, bakan sayısı ise 20.
- Ve Türkiye, nüfusu 68 milyon, milli geliri 148 milyar dolar, bakan sayısı ise 36. makam araba sayısı 87 bin. Lojman sayısı ise 235 bin ve sosyal tesis sayısı 2,408.
- Türkiye Avrupa'nın en fakir ülkelerinden ancak, makam aracı ve bakanlık sayısı bakımından en müsrif ülkesi.
- Devletin elinde yaklaşık 200 bin taşıt ve 30 bin makam aracı bulunmaktadır. Neredeyse her müdür seviyesindeki yöneticinin altında bir kamu aracı bulunmaktadır. Bunun dünyada örneği yoktur.

Sonuç

Bütçe açığını kapatacak ve kamu borçlanma gereğini azaltarak, üretim ve ihracatın artırılması maksadıyla şu düzenlemeler yapılmalıdır:

- Toplumsal menfaatleri ön plana alarak, İsrafi azaltırken, kamu yönetim sisteminin yapısının DNA'sını değiştirerek, kamu kesiminin etkinleştirilmesi ve verimliliğinin artırılması maksadıyla, toplam kalite yönetim sisteminin uygulanmasını esas alan yapısal reformu,
- **Performansa dayalı kamu yönetim sistemi oluşturularak, Başbakan ile Bakan ve Bakan ile bürokratları arasında yıllık performans kriterleri ve hedeflerine dayalı performans sözleşmesi yapılması,**
- **Teftiş terörünü önleyerek, bütün Teftiş Kurullarındaki anlayışı değiştirip onları birer "Performans Değerlendirme Kurulu" olarak çalışmalarının sağlanması,**
- İhracat seferberliğinin sağlanması maksadıyla, Dış Ticaret Müsteşarlığı Dışişleri Bakanlığı'nın bünyesine alınarak, ihracatın artırılması kapsamında büyükelçi ve konsolosların ihracat ile ilgili birer hedefleri ve performans değerlendirmesinin olması,
- KOSGEB, Eximbank ve Halk Bankası KOBİ'lerin finansman üretim ve pazarlama problemlerinin çözümü için seferber edilmesi,
- Sosyal Güvenlik Sistemindeki açıkları kapatmak

maksadıyla, Emeklilik Fon Hesabını esas alan yapısal reformu,

- Akredite olmuş ve kademelendirilmiş sağlık kurumlarını ihtiva eden ve Genel Sağlık Sigortasına dayanan sağlık sistemi yapısal reformu,
- İşsizliğe sebebiyet vermeden, yılda en az 5 milyar dolarlık özelleştirme yapılarak, elde edilen gelirden 1 milyar doların Türkiye'nin geleceği olan KOBİ'lerin geliştirilmesi alanında kullanılması,
- Usulsüzlük ve yolsuzlukları azaltacak şekilde, yeni Devlet İhale Kanunu'nun hazırlanması ile imar planında geliş güzel düzenlemelerin yapılmasının önlenmesi ve şehrin istenilen istikametlerde gelişmesini sağlayacak tedbirlerin alınması

suretiyle;

- İç borçlar azaltılarak vadesi uzatılmalı,
- Reel faizler düşürülürken, buna bağlı olarak enflasyon düşürülmeli,
- Böylece özel sektöre dinamizm verilerek yatırım, üretim ve ihracat artırılmalı,
- İşsizlik ve yoksulluk azaltılmalı,
- Sermaye tabana yayılmalı,
- Refah artırılmalı ve nihayet sosyal barış ve hoşgörü ortamı oluşturulmalıdır.
- Faiz ödemeleri dışındaki bütçede fazlalık genelinde ise denklik esas alınmalıdır.
- Makroekonomik denge tesis edildikten sonra, vergi barışı sağlanarak, ekonomik canlanmanın oluşması sağlanmalıdır.

Kaynakların Kullanımında 80/20 Prensibi

TÜRKİYE İSRAFI ÖNLEME VAKFI